

DÖRT HALİFE DÖNEMİ VE ALTINÇAĞ

Hız. Muhammed (sav)'in vefatından sonra yaşanan "Dört Halife Dönemi", İslam dininin Arap Yarımadasının sınırlarını aşarak yaygınlaştığı bir dönemdir. Parlak zaferlerin kazanıldığı ve Müslümanların huzur ve refah içinde bir hayat sürdürdükleri bu dönem, Peygamberimiz (sav)'in müjdelediği Altınçağ'ın geçmişteki güzel bir örneğidir.

Bu dönemde İslam Devleti'nin sınırları batıda Trablusgarp, doğuda Horasan ve kuzeyde Kafkasya'ya kadar genişletilmiş; böylece Arap Yarımadası dışına taşan İslamiyet, Asya ve Afrika'daki çeşitli milletlerce benimsenmiştir. Kurulacak olan yeni İslam devletlerinin siyasi ve hukuki temelleri de bu dönemde atılmıştır. Sırasıyla halife olan Hız. Ebu Bekir, Hız. Ömer, Hız. Osman ve Hız. Ali, Peygamber Efendimiz (sav)'in yolunu izlemiş, Kuran ahlakının hakim olduğu adil düzeni daha geniş bir coğrafyaya yayarak devam ettirmişlerdir. Bu nedenle Dört Halife Dönemi, "Doğru Yolda Giden Olgun Halifeler Dönemi" anlamına gelen "Hulefa-i Raşidin Dönemi" olarak adlandırılır. Halifeler seçimle başa getirildikleri için aynı dönem 'Cumhuriyet Devri' şeklinde de tanımlanır.

ALTINÇAĞ'DA YAŞANACAKLAR

Dört Halife Dönemi'ndeki Altınçağ benzeri ortamı kavrayabilmek için, Peygamberimiz (sav)'in haber verdiği Altınçağ'ı kısaca incelemek yerinde olacaktır.

İslami kaynaklara göre Altınçağ, kıyamete yakın bir zamanda, Kuran ahlakının hakim olacağı ve din ahlakının insanlar arasında yaygın olarak yaşanacağı bir dönemi ifade eder. Bu dönemde insanların huzur ve güven içinde yaşayabilmeleri için gereken her türlü şart mevcut olacaktır. Önceki dönemlerde yaşanan tüm sıkıntıların yerini bolluk, bereket ve adalet alacaktır. Bu dönemde din ahlakına uygun olmayan her türlü ahlaksızlık, adaletsizlik, sahtekarlık ve dejenerasyonun tüm çeşitleri ortadan kalkacaktır. Bu müjdeli dönem, tüm inanan insanların asırlardır özlemine duyduğu barış, huzur, adalet ve bolluğun, İslam ahlakının hakim olduğu kutlu bir dönemdir. (Detaylı bilgi için bkz. Harun Yahya, Altınçağ) Yüce Allah Kuran'da inanan kullarına, İslam ahlakının yeryüzünde hakim olacağını şöyle müjdelemektedir:

Allah, içinizden iman edenlere ve salih amellerde bulunanlara vaat etmiştir: Hiç şüphesiz onlardan öncekileri nasıl 'güç ve iktidar sahibi' kıldıysa, onları da yeryüzünde 'güç ve iktidar sahibi' kılacak, kendileri için seçip beğendiği dinlerini kendilerine yerleşik kılıp sağlamlaştıracak ve onları korkularından sonra güvenliğe çevirecektir. Onlar, yalnızca Bana ibadet ederler ve Bana hiçbir şeyi ortak koşmazlar. Kim bundan sonra inkar ederse, işte onlar fasıktır. (Nur Suresi, 55)

Peygamberimiz Hız. Muhammed (sav) de Altınçağ'ı 14 yüzyıl önce detaylı olarak tasvir etmiştir. Söz konusu dönemin cennet benzeri özellikleri hadisler kanalıyla bizlere ulaşmıştır. Her çeşit ürün ve mal bolluğu, emniyet, güven ve adaletin temini, huzur ve saadet, her türlü teknolojik gelişmenin insanların rahatı, konforu, neşesi ve huzuru için kullanılması, ihtiyaç içinde olan kimsenin kalmaması, isteyene istediğinden sayılmadan, kat kat fazlasıyla verilmesi, bu devrin belli başlı özelliklerindendir. Hadislerde bildirildiği gibi o dönem "silahların susacağı" bir dönem olacak ve bu devirde yeryüzü özlemine çektiği barışla dolacaktır. Altınçağ'da, önceden devletler ve halklar arasında devam eden husumet ve anlaşmazlıklar son bulacak, bu halklar arasında çok büyük bir kardeşlik yaşanacak ve tüm kavgaların yerini barış, dostluk ve sevgi alacaktır.

Peygamber Efendimiz (sav)'in Altınçağ ortamını anlatan bazı hadisleri şöyledir:

... Küçükler keşke ben büyük olsaydım, büyükler de keşke ben küçük olsaydım diye temenni ederler... İyi insanların iyiliği artar, kötülere karşı bile iyilik yapılır.1

Yeryüzü, zulüm ve işkence yerine adaletle dolacaktır.2

... Dünya adalet ve hakların yerini bulması ile dolar...3

Adalet o kadar bol olacak ki, zorla alınan her mal sahibine geri verildiği gibi, bir insanın başkasına ait olup da, dışında kalmış birşey bile sahibine iade edilecektir... Yeryüzü emniyetle dolacak ve hatta birkaç kadın, yanlarında hiç erkek olmaksızın, rahatlıkla, hacca gidecektir.4

Altınçağ, Allah'ın emirlerinin eksiksiz olarak yerine getirildiği, adaletin, fedakarlığın, yardımseverliğin en yoğun olarak yaşandığı, kutlu bir dönem olacaktır. Bu kutlu dönemde malı olan hiçbir sıkıntı duymadan ihtiyacı olana verecek, herkes birbirinin rahatını, refahını ve konforunu düşünecektir. Bu paylaşmanın sonunda herkes eşit refah seviyesine ulaşacak, açlık, sefalet gibi pek çok sorun kendiliğinden çözülecektir.

Altınçağ'da yaşanacak olan tüm bolluk, teknolojik gelişmeler ve sanatsal güzelliklerin yanısıra toplum yaşantısı da son derece huzurlu olacaktır. Allah, iman eden ve dinine yönelen insanlara, o döneme dek görülmemiş güzellikte bir hayat sunacaktır. Çünkü Allah Kuran'da güzellik yapan, Kuran ahlakına uyan kullarına güzellik vaat ettiğini bildirmiştir:

Allah barış yurduna çağırır ve kimi dilerse dosdoğru yola yöneltip-iletir. Güzellik yapanlara daha güzeli ve fazlası vardır. Onların yüzlerini ne bir karartı sarar, ne bir zillet, işte onlar cennetin halkıdır; orada süresiz kalacaklardır. (Yunus Suresi, 25-26)

Peygamberimiz (sav)'in hadislerinde, konuya ilişkin bildirilen bir başka haber ise, İslam ahlakına uymayan din anlayışının tamamen ortadan kalkışıdır. Altınçağ'da Peygamberimiz (sav)'den sonra ortaya çıkan bidatlar (dine sonradan girmiş hurafeler) ortadan kalkacak, Kuran ahlakı özüne dönecektir. İslam anlayışı tamamen düzelecek ve din ahlakı aslına dönecektir. Hadislerde bu konu ile ilgili olarak, ahir zamanda kaldırılmadık bidatın kalmayacağı ve **"aynı Peygamberimiz (sav) dönemindeki gibi dinin icablarının yerine getirileceği"** ifade edilmektedir.5

O dönem geldiğinde, insanların Allah'a yaklaşmasını, O'nun dinini yaşamasını engelleyen tüm bu çarpıklıklara son verilecek, din ahlakının aslında olmayan, sonradan ilave edilmiş birçok hurafe, inanış ve ibadet şekilleri İslam'dan temizlenecektir.

Üzerinde durulması gereken bir nokta da, din ahlakının aslına döndürülmesinde samimi Müslümanların gösterdikleri çaba ve gayrettir. Bu dönemde İslam alemi içindeki ihtilaflar, ayrılıklar ortadan kalkacaktır. İslam tarihinin en büyük alimlerinden biri olan Muhyiddin Arabi "Fütühat-ül Mekkiye" isimli eserinde bu konuda şu tespitte bulunmuştur:

...din Peygamberin zamanında olduğu gibi aynen uygulanacaktır. Yeryüzünde mezhepleri kaldıracak. Halis hakiki dinden başka hiçbir mezhep kalmayacak.6

Bu özet bilgiler bile Altınçağ'ın zihinde canlandırılabilmesi için yeterlidir. Şimdi halifelerin yönetim anlayışları, kişilikleri ve icraatları doğrultusunda nasıl Altınçağ benzeri bir ortam meydana getirdiklerini inceleyelim.

Hız. Ebu Bekir Dönemi (632-634)

Sevgili Peygamber Efendimiz (sav) ile peygamberliğinden önce de arkadaş olan Hz. Ebu Bekir, onun tebliği üzerine Müslüman olan ilk insanlardan biridir. Hz. Ebu Bekir, İslamiyet'in açıkça anlatılmaya başlanmadığı bir dönem olan Peygamberimiz'in (sav) henüz yalnız olduğu dönemde İslamiyet'i kabul etmiştir. Hz. Muhammed (sav)'in yakın dostu ve İslam ahlakının güzel bir temsilcisi olan Hz. Ebu Bekir, aralarında Hz. Osman, Talha b. Ubeydullah, Sa'd b. Ebi Vakkas, Zübeyr b. Avvam, Abdurrahman b. Avf ve Ebu Ubeyde b. Cerrah başta olmak üzere birçok kişinin İslam dinini yaşamasına vesile olmuştur.

Hz. Muhammed (sav) hastalandığında, Müslümanlara imamlık yapma görevini Hz. Ebu Bekir'e vermiştir. Onun vefatından sonra ise, Hz. Ömer ve arkadaşlarının önerisi üzerine Hz. Ebu Bekir halife seçilmiştir. Tarihi kaynaklarda yer alan, Hz. Ebu Bekir'in Hilafet görevini üstlendikten sonra halka hitaben yaptığı şu konuşma oldukça anlamlıdır:

Ey halkım! Ben size yönetici oldum. Halbuki sizin en hayırlınız değilim. Eğer iyi işler yaparsam, bana yardım ediniz. Eğer yanlış işler yaparsam bana doğru yolu gösteriniz. Doğruluk, emanettir. Yalancılık, hıyanettir. Sizin en zayıfınız benim yanımda güçlüdür ki, onun hakkını müdafaa ederim. En güçlüünüz

benim yanımda zayıftır ki, başkasının hakkını ondan alırım.7

Hız. Ebu Bekir bu sözleriyle ideal bir yöneticide olması gereken vasıfları en güzel şekilde özetlemektedir. Halifelik dönemi iki yıl gibi kısa bir zaman sürmesine rağmen pek çok başarıyla doludur.

Hız. Ebu Bekir, Peygamberimiz Hız. Muhammed (sav)'in vefatından sonra aralarında ihtilaflar baş gösteren Müslümanları bir araya toplayıp devlet otoritesini yeniden sağladı. Kuran-ı Kerim'in toplanması ve korunması konusunda büyük çaba harcadı. İslamiyet'in ilk kez Arap Yarımadası dışında Suriye, Filistin ve Irak'ta yayılmasına vesile oldu. Din ahlakının özünde olmayan hareketlere ve yalancı peygamberlere karşı savaş açtı; böylelikle İslam dini ve Kuran ahlakının Peygamber Efendimiz (sav) döneminde olduğu gibi yaşanmasını sağladı.

Hız. Ebu Bekir güzel huyu, merhameti, mütevazı kişiliği ve Kuran ahlakını yaşamada gösterdiği titizliğiyle sahabeler arasında ön plana çıkan isimlerden biridir. Bu özellikleri nedeniyle halk tarafından büyük bir sevgi ve saygı görmüştür. İnsanların kibirli davranışlarını hoş karşılamayan, fakirlere, zor durumda kalanlara yardım etmekten ve misafir ağırlamaktan son derece mutluluk duyan bir yapıya sahiptir. Esir birçok Müslümanı kurtarmış, köle sahiplerine önemli miktarda ödemeler yaparak onları özgürlüklerine kavuşturmuştur. Ticaretle uğraşan ve zengin bir kişi olan Hız. Ebu Bekir, tüm malını İslam ahlakının yayılması için infak etmiştir. Bunun için Resulullah (sav) onun hakkında "***Malını feda etmede en önde giden kişi Ebu Bekir'dir. Ebu Bekir ne güzel dosttur. Aramızda İslam kardeşliği ve sevgisi vardır***" buyurmuştur.8

Sonuç olarak, Hız. Ebu Bekir, güçlü imanı, dehası ve üstün devlet adamı vasfıyla İslam Birliği'ni muhafaza etmiş ve kendisinden sonra gelenlere güçlü bir devlet bırakmıştır.

Kureyş kabilesinin ileri gelenlerinden olan Hız. Ömer, tüm baskılara rağmen inançlarından taviz vermeyen Müslümanların kararlılıklarından etkilendi ve İslam dinini kabul etti. Bir rivayete göre Müslümanlığı seçtiğini açıkça ilk ilan eden o idi. Abdullah İbn Mesud'un ifadesiyle, "Ömer'in Müslüman oluşu bir fetihtir".9 O tarihten sonra Peygamberimiz (sav)'in yanında yer aldı, güçlü kişiliği ve kararlılığıyla İslam ahlakının önde gelen savunucularından oldu. Sahip olduğu imkanları İslamiyet'in yayılması için harcadı. Hız. Ebu Bekir'in vefatı üzerine halife seçildi ve adaletli yönetimiyle kendisinden sonra gelen yöneticilere güzel bir örnek oldu.

Hız. Ömer Dönemi (634-644)

Hız. Ömer Kuran ahlakı ve adaletin uygulanması konusundaki çabalarıyla tanınır. Adaleti uygularken herkese eşit davranmış; soyluluk, zenginlik, akrabalık, makam gibi unsurların adaleti engellemesine kesinlikle izin vermemiştir. İdaresi altındaki topraklarda adaletin katıksız bir biçimde uygulanması için her türlü önlemi almıştır. Onun iktidarı döneminde sosyal adalet tam anlamıyla egemen olmuştur. Her zaman halkına karşı büyük bir sorumluluk duygusuyla hareket etmiştir. Tarihi kaynaklara göre bu konuda, "Fırat kıyısında bir deve helak olsa, bundan kendimi sorumlu hissederim" sözü meşhurdur.

Hız Ömer'in İstişareye Verdiği Önem

Hız. Ömer, Kuran ahlakının gereği olarak, bir mesele ortaya çıktığı zaman, karar vermeden önce Müslümanların görüşüne de müracaat eder, konuyu onlarla istişare ederdi. Bu şekilde en doğru fikir oluşur ve ona göre davranırdı. Onun bu davranışı, halkın kendi işlerini de aralarında görüşerek yapmalarına sebep olmuştur. Böylece önemli işlerde geniş çapta bir istişare geleneği oluşmuştur.

Hız. Ömer dönemi birçok yeniliğe sahne oldu. Zamanında ülke, yönetim birimlerine ayrıldı. Valiler ve Halife'ye bağlı olarak kadılar atandı. İlk kez adalet işlerinde kadınların görevlendirilmesiyle, yönetim ve adalet işleri birbirinden ayrıldı. Hicri takvimin uygulamaya konulması, devletin önemli sorunlarının görüşüldüğü bir meclisin ve devlet hazinesinin oluşturulması yine bu yıllarda gerçekleşti.

Onun halifeliği döneminde, Arabistan dışında büyük fetih hareketleri yapılarak Irak, İran, Horasan, Suriye, Filistin ve Mısır İslam topraklarına dahil edildi. Bu dönemde devletin geniş bir coğrafi bölgeye yayılması, yönetim, siyasi, ekonomik ve askeri alanlarda örgütlenmeyi zorunlu hale getirdi. Hız. Ömer, işte bu gereksinimi karşılamak üzere kurumsal bir İslam Devleti'nin temellerini attı.

Tarihi kaynaklara göre, Hız. Ömer'in dönemin kadılarına gönderdiği bildirilen mektup, kendinden sonra gelen tüm

yöneticiler için de bir rehber olmuştur:

Davalara bakarken telaşa, çığırtkanlığa ve taraftarın haysiyetini kırıcı davranışlara asla müsaade etme. Çünkü adaletin yerini bulması için sükunet ve ciddiyet şarttır. Hakkın tecelli etmesi ise İlahi adaletin itibar kazanmasına sebep olur. Bir Müslümanın niyeti iyi ise, Allah onun insanlarla olan münasebetlerini ıslah eder. Ama içi başka dışı başka olursa, Allah ona musibet verir. Bu durumda hakimin görevi Allah'ın rızık ve rahmet hazinelerinin kullar arasında adaletle dağıtılmasını sağlamaktır.

Hz. Ömer sahip olduğu Kuran ahlakı ile idaresindeki tüm İslam toplumunun gönlünü kazanacak bir yönetim göstermiş ve -Allah'ın izni ile- İslam ahlakının yayılmasına büyük katkılarda bulunmuştur.

H. Osman Dönemi (644-656)

Yüksek ahlaki meziyetlere sahip olan Hz. Osman, İslamiyet'i ilk kabul eden üstün şahıslardan biridir. Hz. Ömer'den sonra halife seçildi. İslam toplumundaki onun bu göreve layık olduğu kanaati sebebiyle halifelğine kimse itiraz etmedi, herkes ona biat etti. Halifeliğinden önce, Peygamber Efendimiz (sav)'in yakın çevresinde yer aldı. Vahiy katipliği yaptı. Üstün ahlakı, güzel konuşmasıyla dikkat çekti. Ayrıca çok güzel bir hitabete sahipti. Ezberi çok kuvvetli idi ve Yüce Kuran'ı ezberledi.

H. Osman'ın İslam dinine yaptığı en büyük hizmetlerden biri Kuran'ın çoğaltılmasıdır. Zamanında, şive farklılıklarından dolayı Kuran ayetlerinin farklı okunması üzerine bir kurul oluşturularak Kuran çoğaltılmıştır. Bir örneği Medine'de bırakılarak Mekke, Şam, Kufe, Basra, Mısır ve diğer eyaletlere gönderilmiş; böylece Kuran'ın günümüze kadar orijinalinin ulaşmasına vesile olunmuştur.

Hazreti Osman yaptığı çalışmalar sırasında, tayinlerde uygun kişilerin görevlendirilmesine özen gösterdi. İslam topraklarında yaşayan insanların refah seviyesinin yükseltilmesi için imar ve zirai gelişmelere önem verdi. Bağ ve bahçelerin geliştirilmesine çalıştı. Onun döneminde İslam topraklarında yaşayan çok sayıda insan İslam dinini kabul etti. Bu döneme ait dikkat çekici bir gelişme ise, Müslümanların zenginleşmeleri ve geçmişe kıyasla daha da refah içinde bir hayat sürdürmeleriydi.

Ayrıca Hz. Osman döneminde İran, Kafkasya ve Afrika'da fetihler devam etmiş ve ilk donanma oluşturularak, Akdeniz'de stratejik önemi büyük olan Kıbrıs Adası alınmıştır. Bizans İmparatorluğu'na karşı büyük zaferler kazanılmış, ele geçirilen topraklarda düzen ve adalet tesis edilmiştir.

H. Ali Dönemi (656-661)

H. Ali, Peygamberimiz (sav)'in amcası Ebu Talib'in oğludur. Tarihi kaynaklarda belirtildiği üzere, Hz. Muhammed (sav)'in yanında büyümüş, onun eğitiminden geçerek yetişmiştir.

H. Ali'nin öne çıkan üç önemli özelliği cesaret, ilim ve güzel konuşmadır. Onun, İslam toplumunun en alim kişilerinden biri olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir. Sevgili Peygamber Efendimiz (sav)'in ifadesiyle Hz. Ali "İlim beldesinin kapısı"dır. Daha çocukluğundan itibaren Resulullah (sav)'in yanında bulunmuş, Kuran'ı ondan öğrenmiş, onun katipliğini yapmıştır. Peygamberimiz (sav)'in vefatına kadar onun yanından ayrılmamıştır. Böylelikle dini konular üzerinde yüksek bir ilim düzeyine erişmiştir. Bunun için, Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın ilk danıştığı kimseler arasındadır. Halife olmasının ardından Müslümanların bilgi ve ilim sahibi olmaları için okul kurmuştur. Eğitime büyük önem vermiştir. Hz. Ali'nin şehid edilmesiyle birlikte İslam'ın en parlak dönemlerinden biri olan Dört Halife Dönemi sona ermiştir.

Altınçağ ile Müjdelenmek

Peygamberimiz (sav)'den aktarılan pek çok hadiste, yeryüzünde İslam ahlakının yeniden hakim olacağına işaret edilmektedir. "Altınçağ" olarak adlandırılan bu dönem, Allah'ın izniyle, "Asr-ı Saadet" benzeri bir devir olacaktır. Hz. Muhammed (sav) ve dört halife döneminde İslam ahlakı nasıl dört bir yana yayılmış, Müslümanlar huzur içinde yaşamışlar ise Altınçağ'da da İslam ahlakı yeryüzünde yaygın bir biçimde yaşanacak; yeryüzü sevgi, barış, huzur, adalet, bolluk ve zenginlikle dolacaktır. Peygamberimiz (sav)'in ahir zamanda yaşanacak bu dönem için

yaptığı cennet benzeri tasvirler, bu devre "Altınçağ" isminin verilmesine neden olmuştur.

Altınçağ ve bu döneme vesile olacak Hz. Mehdi için Peygamber Efendimiz (sav) şöyle buyurmuştur:

"Ümmetimin sonunda bir halife gelecek, malı adetle saymayacak, avuçla avuçlayacaktır."

Bu dönem Allah'ın müminlere bir lütfudur. Pek çok alameti gerçekleşmeye başlayan ve bolluğuyla, bereketiyle, insanlara sağlayacağı her türlü konforuyla huzur dolu ortamıyla tüm insanlara güzellik sunacak olan bu dönemle müjdelenmek de kuşkusuz tüm Müslümanlar için çok büyük bir şereftir.

1-Sahih-i Müslim, 11/351

2-Buhârî, 62/Fadâilu Sahâbe, 5/Lev Kuntu Muttahizen; İbn Hacer, Feth, VII. 26, R. 2675, 7/Menâkıbu Osman; İbn Hacer, Feth, VII. 66; R. 3699, Tirmizî, 50/Menâkıbu, 19/Menâkıbu Osman, R. 3697; Tuhfetu'l-Ahvezi, X. 185, H.3780; Müsned, III. 112, Abdurrezak, Musannef, XI. 229, R. 20401; Nua'ym, İmâme, s. 336.

3-<http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2004/10/02/gundem/gundem1.html>

4-Sahih-i Müslim, 11/351

5-Ölüm-Kıyamet-Ahiret ve Ahirzaman Alametleri, s. 433

6-El-Kavlu Muhtasar Fi Alamatil Mehdiyy-il Muntazar, s. 24

7-Hz. Muhammed ve Hayatı, DIB Yayınları, Ankara, 1996, s. 435

8-Buhârî, 8/Salât, 80/el-Huhe ve'l-Mamer, İbn Hacer, Feth, I. 665, R. 467, 3656, 3657,3637; 62/Fadâilu's-Sahâbe, 3/Seddu'l-Ebvab, İbn Hacer, Feth, VII. 15, R. 3654; Müslim, 44/Fadâilu's-Sahâbe, 1/Fadâilu Ebi Bekir, R.4 2382;Tirmizî, 50/Menâkıbu, 15/Menâkıbu Ebû Bekir, R. 3659.

9-Üsdül-Gabe, IV, s. 151